

Har du kört en signalkräfta över Ölandsbron?

Har du det, har du kört en levande signalkräfta över Ölandsbron och låtit den simma i damm, eller ett vattendrag. Har du möjligtvis tömt ditt akvarium i havet, ån eller i en liten sjö när du ska rengöra det? Du kanske har försökt gräva upp din fina vresros för att flytta den till en bättre plats? Eller varit så snäll och delat med dig av den med en granne. Ja det kanske inte var så bra, och det ska ni snart få reda på varför det inte är.

Sandvik

Vi sitter inomhus, tätt tillsammans i Sandviks Fisk och Hamnkök och väntar på det näst sista frukostmötet som anordnas av föreningen "Öland Kust till Kust". I hamnen precis utanför ser vi en liten träbåt med röda segel just anlända. De grå skyarna svävar ovanför men solvärmen känns igenom och härinne sitter vi, ett femtiotal förväntansfulla som med spänning vill veta varför just en signalkräfta kan vara så viktig och varför den inte ska lifta med över Ölandsbron.

- Är det någon av er som kört en signalkräfta över Ölandsbron? Helén Wählstrand Persson, samordnare för arbetet med invasiva främmande arter vid Länsstyrelsen i Kalmar inleder dagens frukostmöte och möts av många skratt -Nej, inte vad vi vet, svarar en man, fast man vet ju aldrig... Helén fortsätter och berättar att Öland omges av ett innanhav med bräckt vatten och att det finns många sötvattensmiljöer i form av våtmarker, diken och dammar på ön där signalkräftan finns och som nu håller på att ta över. Signalkräftan kom till Sverige på 60-talet, då den planterades ut avsiktligt i svenska sjöar och vattendrag. Avsikten var då att ersätta inhemska flodkräftor som sedan 1907 minskat i antal på grund av kräftpest. Det man inte visste då var att man även introducerade kräftpest som signalkräftan bar på. -Nu är signalkräftan tyvärr etablerad och konkurrerar ut flodkräftan genom att äta upp flodkräftans yngel och riskerar att smitta den med kräftpest. Men Öland är ett skyddsområde för flodkräfta och därför är inte signalkräftan en art som är välkommen på Öland.

-Var kommer Signalkräftan ifrån?

-Är det farligt att äta signalkräftor

-Är de goda?

-Vilka är godast?

Publiken är på hugget och frågorna avlöser varandra, Helén försöker hinna med att svara -Signalkräftan kommer från Nordamerika och de är inte farligt att äta den, den är faktiskt riktigt god, men vi vill inte ha den i våra öländska vatten, så det är viktigt att rapportera in om man misstänker att det finns signalkräftor. Helén är nog med

att påpeka att den är invasiv och att den inte hör hemma i våra sötvatten -Men tyvärr, fortsätter hon, kan den bli svår att utrota.

Vi är många som undrar hur man ser skillnad på en signalkräfta och en flodkräfta?

-Så här är det, säger Helén och visar upp en bild på flodkräftan och pekar på raden med små taggar längs gränsen mellan huvud och ryggsköld. -Om ni känner med fingret på taggarna, då vet ni att det är en flodkräfta, hon fortsätter: -Klorna är långa mandelformade och mörka ofta med massor av vårtor och taggiga utskott, även huvudet och ryggskölden är svartaktig, med vårtor och taggiga utskott. Hon byter bild. -Här har ni signalkräftan och den skiljer sig markant från flodkräftan. -Titta här fortsätter hon och pekar på bilden. Vi tittar och vi ser inga taggar längs gränsen mellan huvud och ryggsköld, klorna är ljusare på undersidan och det är en vit vårta i "tumgreppet" och den är omgiven av en stor vit-turkos fläck. Vi noterar att klorna är breda, släta och muskulösa och även att huvudet och ryggskölden är slät med en brun färgton.

Jag funderar på varför den invasiva signalkräftan är utrustad med muskulösa klor och en turkos fläck när vår egen flodkräfta ser osmaklig och rent äcklig ut med sina taggar och vårtor. Tänk om det invasiva är vackrare, vi kanske blir lurade att välja det som är invasivt... Jag väcks ur mina funderingar av frågan: -Kan vi vanliga människor se om flodkräftan är smittad av kräftpest? -Nej säger Helén, det måste man göra en analys för att veta.

Frukostmötet fortsätter och vi får stifta bekantskap med bla. Kinesisk ullhandskrabba som har negativa effekter på vårt ekosystem, den förstör fiskeredskap och fiskebeståndet. Den sprider sjukdomar och parasiter och gräver gångar som förstör strandkanter och flodbankar.

Vi får veta att den fruktade kamslingan från Nordamerika, har upptäckts i Alsterån och det finns misstankar om att växten hamnat i vattnet genom att någon hållt ut sitt akvarievatten med kamslingan i eftersom den är en populär akvarieväxt.

Helén berättar att när Länsstyrelsen började leta efter Kamslingan i Alsterån fick de en smärre chock över hur utbredd växten var. – Vi åkte i en kanadensare och upptäckte plötsligt ett hav av plantor under ytan, så otroligt vackert! Det såg ut som om vi gled över en granskog, nästan som om vi flög över topparna, säger Helén och fortsätter, - Den kan ha funnits där i 40 år! Mina tankar går återigen till det vackra invasiva. Det invasiva är uppenbarligen vackert och anpassningsbart, båda egenskaperna är farliga. Helén pratar om den ena efter den andra invasiva arten men jag får begränsa mig i mitt skrivande annars kommer mina ord sprida sig över hela Ölandsbladet och ta över sida efter sida precis som de invasiva arterna. Ta sjögull tex. ja ni hör ju på namnet, så ljuv... den liknar våra gula näckrosor med små små gula blommor, den anpassar sig, smälter in, den sprider sig både vegetativt och med frön. Växtdelar som

lossnar skickar den med strömmar till nya platser där de slår rot och ger upphov till nya stora kolonier. Helén berättar att den ljuva sjögullen växer på vattendjup från noll till drygt tre meter, vilket innebär att den kan se till att stora delar av en sjö helt kan växa igen. Varför blir det så här undrar vi, varför tar det invasiva, otäcka och onödiga arterna över vår jord? -Jo, säger Helén, det är oftast vi människor som ser till att det sprids nya främmande arter. Jag funderar på det hon sade i början av frukostmötet, att innan 1800-talet hade vi inga invasiva arter här. Helén fortsätter -Vi sprider dem med skor, kläder, bilens hjul. Vi sprider dem när vi flyttar runt växter, tar med oss frön från semesterresor och när de fastnar vattenväxande arter under våra fritidsbåtar, lastfartyg och i barlastens vatten.

-Vad ska vi göra? - Vem är ansvarig? -Hur tar vi bort invasiva växter? Frågorna tar fart och det börjar bli varmt när solen bryter igenom de stora glasrutorna och Helén tittar på klockan -Oj, nu är min tid snart slut, men jag ska försöka hinna svara, fortsätter hon. -Vad är det för skillnad på främmande arter och invasiva arter undrar flera av oss. -En främmande art, säger Helén, är en art som förflyttats till ett nytt område med människans hjälp, men en invasiv främmande art innebär att den dessutom sprider sig snabbt och hotar den biologiska mångfalden. Varför blev det så här tänker jag, men svaret är nog ganska enkelt, det är vi människor som är det största problemet när vi med hjälp av transportmedel runt 1800-talet börjar förflytta oss kors och tvärs över jorden och hjälper de små främmande ilskna arterna att förflytta sig och hamna på fel platser och bli invasiva.

- Det är inte arterna i sig det är fel på, det är människans beteende, det är vi som flyttar på arterna, säger Helén.

Jag tänker på den lilla söta gula strandkotulan från Sydafrika och Namibia som med människans hjälp förts med barlastvatten i båtar och etablerat sig på svenska kuststränder. Den är mycket invasiv och varje liten planta producerar omkring 50 000 frön. En kvadratmeter av ett kotulabestånd kan producera mer än två miljoner blommor som dessutom innehåller en citrondoftande olja som ratas av betesdjur så de kan sprida sig utan att bli uppätta! Särskilt stor utbredning har arten på Öland, till exempel i Södviiks sjömarkers naturreservat, där blomningen ger en gul, tät matta som kväver det mesta. Ja där ser ni! Återigen kan de invasiva arterna härja fritt! De kan tom dofta citrus så att de inte blir uppätta av kossorna!

Har invasiva växter ett inbyggt lurendrejeri?

Är det så att invasiva djur och växter är utrustade med omedvetna vapen/knep för att komma fram, etablera sig, ta över och breda ut sig? Vissa har fantastiska färger, doftar gudomligt är lena och mjuka. Varför är de annars så ljuva och anpassningsbara? Finns det en anledning? Bakom det vackra lurar lismande, huggtänder och annat som gör dem oåtkomliga? Är allt invasivt vackert för att vi ska luras att välja just det? Ta tex. lammöronen med sina små mjuka fjun som nu breder

ut sig och håller på att ta över Öland, eller Vresrosen med sin doft och sin rosa färg som döljer tusentals små ettriga taggar som borrar in sig klänger fast och sprider sig med lömska nypon och kraftiga långa jordskott, skott som kan komma upp flera meter från huvudplantan. Den har frön som sprids av fåglar och i vatten och ett rotsystem som är i mycket svåra att få bort.

-Nu har vi fem minuter kvar så jag nämner parkslide, fortsätter Helén, den får ni bekämpa själva om den är på er egen mark, men Naturvårdsverket rekommenderar att avstå från att bekämpa den om den inte verkar sprida sig eller inte är ett problem för dig som har den på din mark. – Den sprider sig mer om man gör fel, det enda som biter på den, fortsätter hon, är glyfosat, - Det finns ju inte att köpa längre, säger en man -Nej säger Helén, det är bara fackmän med utbildning som får använda medlet. -Om man inte känner en bonde fortsätter mannen, alla skrattar. -Ha, ha säger Helén, det tänker jag inte gå in närmare på. Hon fortsätter -Tyvärr måste vi avbryta nu, tiden är slut, applåderna dånar! Utanför är himlen blå och vi har svårt att lämna frukostmötet, en del dröjer sig kvar med frågor, Helén delar ut små häften med tips och information om hur vi ska göra om vi misstänker att vi sett en invasiv art.

Ja, då var det här frukostmötet slut och jag fortsätter att fundera över vad jag hört. "Om det är så att de flesta främmande arter fäster på människor, djur, maskiner, bilar, båtar och att de liftar med i fartygens barlastvatten. Vi kanske ska sätta upp saneringsanläggningar, tvättautomater vid hamnar, flygplatser och vid Ölandsbrons in och utfarter. Vi kanske ska sätta upp varningsskyltar för att informera om de redan invasiva arterna. Skyltar som EFTERLYST! eller WANTED! DEAD OR ALIVE! Stora skyltar där det står: TORKA TÖM TVÄTTA! för att inte få in arter som kan bli invasiva, inte heller sprida de som finns vidare!

Men vänta lite, om det är vi människor som är grunden till det hela, borde inte vi också passera igenom alla saneringsläggningar, inte bara våra fordon? Det är ju vi som sprider de främmande arterna, arterna som utan att förstå kämpar för att slå rot, ont anande i fel miljö. Det kanske är så att växter och djur är omedvetet utrustade med det smakrika, det starka, den vackra ytan för att överleva? Medan vi människor medvetet väljer det vi anser vara vackert?

I kampanjer avbildar/fotar vi ju det som vi anser är vackert, för att vi ska stanna upp och lyssna. Ska vi sälja en lägenhet/hus så stajlas det till oigenkännlighet för att folk att komma på visning. Träffar vi en ny partner visar vi kanske upp den goda sidan av oss själva först, för att få den tilltänkta på kroken...

Är det så att vi människor luras medvetet, medan våra växter och djur har ett omedvetet medfött system för att luras och för att överleva, ja det är frågan...

Nu avslutar jag mina tankegångar och hoppas att ni får stifta bekantskap med de välvuxna, tacksamma, smakliga vackra, de små söta ulliga och gulliga arterna längs vår kust, men passa er! Skenet bedrar! Lova också att ni aldrig kör en levande

signalkräfta över Ölandsbron, eller tömmer ert akvarium i några vattendrag och ge för guds skull aldrig bort en vresros till grannen! Om ni inte vill att han ska flytta...

Nästa frukostmöte, det sista för i år går av stapeln den 31 juli klockan 09.00 och då får ni möta Ulla-Britt Andersson, en riktig blomnörd som fortsätter på det invasiva temat.

Text och foto: Anne-Sofie Holmberg

Om ni tänker ta bort er Vresros så läs det här!

Växten är mycket taggig så skyddsutrustning eller redskap för att undvika stick är nödvändigt.

Var försiktig så inte rotdelar eller frön sprids vid transport av massor eller växtdelar. Växtavfallet ska slängas i slutna påse i kärlet för brännbara hushållssopor, absolut inte i komposten.

Större mängder växtavfall ska transporteras i slutna säckar till återvinningscentralen. Det ska absolut inte slängas bland trädgårdsavfall.

Tvätta redskap, skosulor, maskiner, skopor och liknande för att inte riskera att sprida arten vidare. Se till att vattnet vid rengöring inte kan rinna ut någonstans och orsaka nyetableringar av växten.

Om Helén Wåhlstrand Persson

Helén samordnar arbetet mot invasiva främmande arter i Kalmar län sedan 2021. Länsstyrelsen har huvudansvaret för det praktiska arbetet med att hantera och utrota invasiva främmande arter. Länsstyrelsen ansvarar också för att utöva tillsyn att lagar och regler kring invasiva främmande arter följs. Men den största delen av arbetet handlar om att sprida information till kommuner och allmänhet och att kommunicera med andra myndigheter i frågor som gäller invasiva främmande arter.